

Viskwekers leunen niet achterover

Door Arie Pieter van Duijn (LEI), Rik Beukers (LEI), Robbert Blonk (IMARES), Youri Dijkxhoorn (LEI), Henk van der Mheen (IMARES) en Frans Veenstra (IMARES)

‘Viskwekers kunnen niet achterover leunen’, kopte het LEI op haar website in februari 2011. Aanleiding voor dit bericht was de publicatie van het rapport Actieplan visteelt; eindrapportage (Van Duijn et al., 2010). Hieruit bleek dat het niet goed gaat met de Nederlandse visteelt en dat eigenlijk alleen de kwekers zelf iets aan deze situatie kunnen veranderen. Sindsdien hebben de Nederlandse viskwekers niet stil gezeten. Zo heeft een aantal viskwekers zich, met ondersteuning van het LEI en IMARES verenigd in een Kenniskring Aquacultuur. In deze Kenniskring zijn viskwekers bezig met het plannen van concrete acties om de concurrentiekracht van de sector te vergroten.

Het LEI-rapport *Visteelt in Nederland; Analyse en aanzet tot actie* (Van Duijn et al., 2010) bevestigde de teruggang binnen de Nederlandse visteelt. Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) vroeg daarom het LEI en IMARES om de Nederlandse visteeltsector te ondersteunen met het opstellen van een actieplan. De belangen van de primaire sector, aanverwante sectoren, belangenorganisaties, kennisinstellingen, banken, natuur- en milieuorganisaties en overheid (ministeries en provincies) moesten hierin worden meegewogen.

Het werd al vrij snel duidelijk dat de primaire sector haar concurrentiekracht vooral zelf moet versterken. Op dit moment zijn de Nederlandse viskwekers van ondergeschikt belang voor de toeleveranciers en afnemers van de visteeltsector. De Nederlandse visteelt is bijvoorbeeld te kleinschalig voor veredelaars en de farmaceutische industrie. Een Nederlandse visvoedergigant als Nutreco is niet afhankelijk van de Nederlandse kwekers omdat het bedrijf internationaal opereert. Om zelf hun concurrentiekracht

te verbeteren moeten Nederlandse viskwekers drie zaken goed regelen:

1. het versterken van de marktpositie;
2. het realiseren van efficiëntie en kostenbesparingen;
3. het verbeteren van het innovatievermogen.

Tijdens vijf bijeenkomsten met verschillende belanghebbenden zijn deze verbeterpunten vertaald naar sector-brede aandachtspunten. Dit leverde flinke discussies op. Het bleek lastig te bepalen welke concrete acties genomen moeten worden en wie hiervoor verantwoordelijk is. De fragmentatie van de sector speelt hierbij een belangrijke rol: vaak gaat het om kleine bedrijven en verschillende gekweekte vissoorten. Wanneer er dergelijke grote problemen zijn, wordt bovendien al snel naar de overheid gegaan in plaats van dat men zich afvraagt wat men zelf kan doen. Tenslotte is er vanwege de kweek van verschillende soorten ook sprake van verschillende behoeften. En het is lastig om op basis van deze verschillende behoeften te komen tot één actielijst voor de gehele sector.

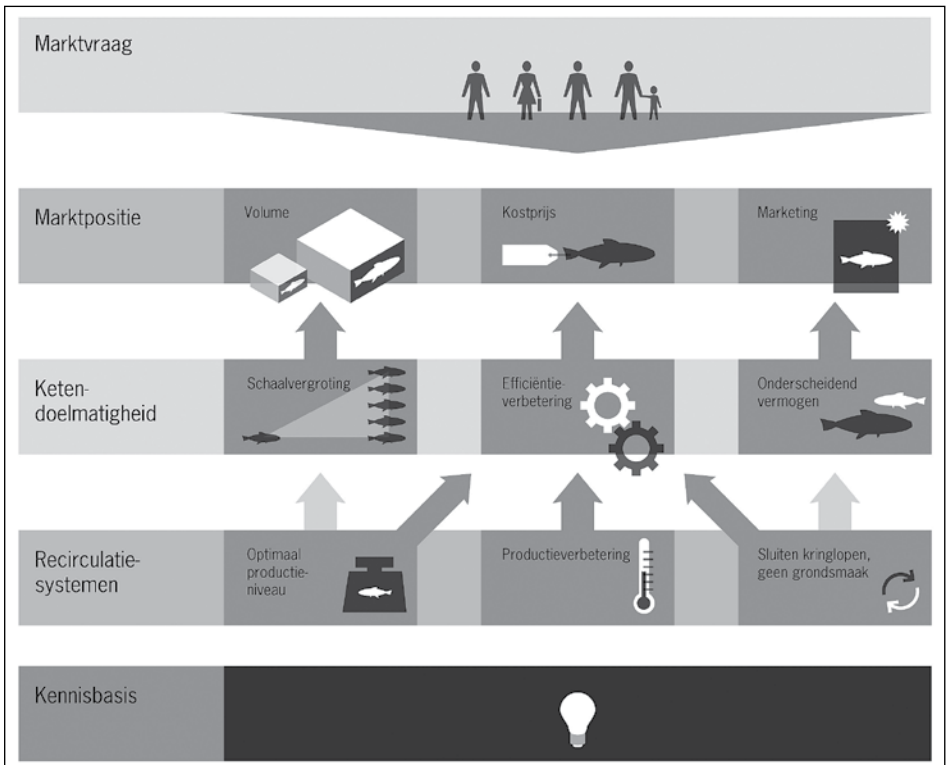
Analyseschema visteelt

Ook al was het lastig om tijdens deze bijeenkomsten concrete acties op te stellen, de deelnemers herkenden wel degelijk gemeenschappelijke problemen. Op basis hiervan ontwikkelden zij een analyseschema voor de Nederlandse visteelt, met hulp van het LEI en IMARES. Dit analyseschema is één van de belangrijkste resultaten van het *Actieplan visteelt*. Het schema onderscheidt drie kernthema's binnen de visteeltsector: marktpositie; ketendoelmatigheid en recirculatiesystemen. Deze drie thema's moeten op orde zijn om als bedrijf of sector meer competitief te zijn en te kunnen voldoen aan de vraag van de markt. Kennis vormt de basis die het mogelijk maakt om dit te realiseren.

Het analyseschema kan door zowel bestaande kwekers, starters als door overheden worden gebruikt. Het helpt bij het identificeren van concrete acties om de concurrentiekracht van de primaire sector te versterken en het aanbrengen van focus voor deze acties. De primaire verantwoordelijkheid voor concrete acties ligt bij de ondernemer(s). De overheid kan een stimulerende rol spelen. Bijvoorbeeld door het toegankelijk maken van bestaande kennis of het financieren van onderzoeken en initiatieven.

Samenwerking

Een specifieke actie uit het *Actieplan visteelt* die de overheid al genomen heeft, is

een onderzoek naar mogelijke samenwerkingsvormen (Van Duijn et al., 2010). Hieruit kwamen coöperaties en producentenorganisaties (PO's) naar voren als de meest geschikte samenwerkingsvormen voor ondernemers in de visteeltsector.

Binnen coöperaties kunnen viskwekers inkoop- en/of afzetgerelateerde activiteiten gezamenlijk organiseren zonder dat zij hun primaire productieproces structureel hoeven aan te passen. Hierdoor kunnen zij hun marktpositie versterken en efficiency en kostenbesparingen realiseren. Een nadeel van coöperaties is dat ze geen aanspraak kunnen maken op Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) subsidies. Net als coöperaties zorgt een PO voor het versterken van de marktpositie en het realiseren van efficiency en kostenbesparingen. PO's kunnen bovendien aanspraak maken op GMO-subsidies. Nadeel van een PO is dat ze een hoog committent vragen van de leden en een opoffering van zelfstandigheid. Tot slot brengt het aanvragen van GMO-subsidies aanvullende administratieve lasten met zich mee.

Dit neemt niet weg dat de beste samenwerkingsvorm moeilijk te bepalen is. Ondernemers kiezen zelf de uiteindelijke samenwerkingsvorm en de richting van een samenwerkingsverband. De keuze die door ondernemers wordt gemaakt is sterk afhankelijk van hun motieven en de mate van autonomie die ze bereid zijn op te offeren. Verder wordt de keuze of inrichting van een samenwerkingsvorm bepaald door de doelen van ondernemers die weer sterk afhankelijk zijn van veranderingen in externe omstandigheden. Hierdoor is een samenwerkingsvorm vaak dynamisch van aard. Ondernemers kunnen samen zoeken naar een voor hen optimale balans tussen autonomie en het collectief. Zo kan een kennisnetwerk (bv. een kenniskring) waarbij ondernemers gezamenlijk kennis uitwisselen, een tussenfunctie vervullen

om in een later stadium door te groeien naar een meer gestructureerde vorm van samenwerking zoals een coöperatie of een producentenorganisatie.

Kenniskring Aquacultuur

Om de gemeenschappelijke problemen aan te pakken, verenigde een aantal viskwekers zich in een Kenniskring Aquacultuur. Hierin werken zij ideeën met behulp van het analyseschema verder uit. Het lopende project Kenniskringen Visserij (van, door en voor vissers) toont aan dat dit concept goed werkt. In december 2010 kwamen 13 viskwekers bijeen voor een bijeenkomst van de Kenniskring Aquacultuur in oprichting. Zij concludeerden dat de aquacultuursector wel degelijk behoefte heeft aan overkoepelende (kennis)samenwerking. Vooraf gestelde doelen en vooral markt vragen moeten helder zijn. Er is behoefte aan concrete actie, geen praatgroepje. Verder zetten zij de belangrijkste thema's in de Nederlandse aquacultuur op een rijtje. Deze thema's zullen zij verder prioriteren en uitwerken in kennisvragen. De leden van de Kenniskring zullen deze kennisvragen, met ondersteuning van het LEI (Arie van Duijn) en IMARES (Frans Veenstra), gezamenlijk oppakken. Het gaat om:

1. Marketing (incl. communicatie)
2. Regionaal en lokaal
3. Reststromen, incl. afvalwater (nul optie)
4. Afdoden
5. Toekomstvisie (per soort een roadmap)
6. Grondsmaak
7. Kwaliteitsaanduiding
8. Ontdooide ('refreshed') vis (eerlijkheid in de handel)
9. Ziekteproblematiek
10. Voer
11. Onderwijs en opleidingen

Op 4 maart is de Kenniskring Aquacultuur officieel opgericht en is een eerste

aanzet gedaan deze aquacultuurthema's verder uit te werken in kennisvragen. De komende maanden zullen de leden van de Kenniskring niet achterover leunen, maar ontwikkelen zij concrete acties om gezamenlijk de concurrentiekracht te vergroten van de gehele Nederlands visteeltsector. Zij zijn hierin gesteund door de overheid want het Ministerie van EL&I zal ook een aantal specifieke acties ondernemen. Meer informatie hierover staat in de brief die staatssecretaris Bleker op 4 februari naar de tweede kamer stuurde in het kader van de strategie voor aquacultuur en viskweek in Nederland (Bleker, H., 2011).

Referenties:

- Bleker, H.. Strategie voor aquacultuur en viskweek in Nederland

Kamerstuk, referentie 172890, Den Haag, 4 februari 2011, (www.rijksoverheid.nl/eleni)

- Duijn, A.P. van; Dijkxhoorn, Y.; Beukers, R. (2010) Actieplan visteelt; Samenwerkingsvormen Den Haag : LEI, onderdeel van Wageningen UR, (LEI Rapport / Onderzoeksveld Natuurlijke Hulpbronnen 2010-103b)
- Duijn, A.P. van; Mheen, H. van der; Blonk, R.; Beukers, R. (2010) Actieplan visteelt; Eindrapportage Den Haag : LEI, onderdeel van Wageningen UR, (LEI Rapport / Onderzoeksveld Natuurlijke Hulpbronnen 2010-103a)
- Duijn, A.P. van; Schneider, O.; Poelman, M.; Veen, I. van der; Beukers, R. (2010) Visteelt in Nederland: Analyse en aanzet tot actie Den Haag : LEI, (LEI Rapport 2010-025)
- www.kenniskringvisserij.wur.nl

Regenboogforel